

tare, iz ktere po Benfeyu got. dauns, nemšk. dunst, pa tudi, da se Benfeyevih ¹⁾ besed poslužim: „Die Begriffe des Aufgeschwollen-, des Aufgeblähtseins“, primeri slov. zduti, aufblähen, aufschwellen, serbs. dunuti, blasen.

Iz pomenov, kateri izrazujejo zdutost, zbuholost, rast*) in slične reči, pa so se rodile poznamovanja za mogilo, breg, grič itd.; primeri latinski tumulus iz tumeo, aufschwellen, mogila iz korenike mag, mog, crescere, berdo iz vrđh, crescere; tako tudi iz duti, dunuti, poznamovanje dun = breg, grič, mogila, zato imena bregov: Veldun = veli — veliki dun, ime brega in terga pod bregom na Štirskem ponemčenega v Wildon, — Veldun, ime brega v gorski fari v Halozah na Štirskem, Dunovšek, ime kmeta stanovajočega na dunu v konjiški fari, Skalcedunik, ime kmeta na skalnatem dunu v marrenberški fari, itd. Besedo dun v pomenu breg so tudi nekdanje polabski Slovani poznali, ker dnešnji Havelberg se je za Diethmara velel Haveldun, v listinah cesarja Ottona I. pa se imenuje Heveledun. ²⁾

Nevidun, Nevodun**) toraj pomenjuje ali Wasserhügel, ker je ob bregu Save mesto stalo, ali pa Todeshügel, Grabhügel, ali pa izrazuje pomen nemškega imena Nôrnenhügel. Ako se ne motim, se v okolici starega Nevoduna in pa Praetoria Latovčanov še dan današnji nahajajo grobne mogile, in po takem bi stari Norenci v ti krajini najbolje bili božanstva mertvih častili: v Trebnji Latova, v Nevodunu pa Charta.

(Dalje sledi.)

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bereka Dragana v Verbovcu.

V. Pismo.

Dragi stric Bereko!

Ker je prijatelj moj Miloslav spoznal, da mi mehki ljubljanski zrak dobro ne dé, me povabi, naj ga spremim na Notranjsko, kamor je mislil čez par dni s svojim sinkom in sinovcom odriniti.

Glejte, stric, tako človek nenadoma pride po svetu. Mislil sem pritavati samo do Savine, in sedaj pridem na kamniti kraški svet. Družbica naša je obstala iz 4 glav: mene, Miloslava in imenovanih dveh mladih rojakov. Eden, sin Aeskulapov, je bil od nog do glave eksemplar pravega flegmatika, — drugi, sin Merkurjev, pa lahkokervnega sanguinika. Jaz sem nekdanje bil melanholik; al ker so me na svetu že dobro pretepli, so me naredili kolerika, in za to tudi jez rad pretepam. Človeški karakter je tak, da v prvi polovici življenja le hrepeni po — sreči, v drugi

¹⁾ Benfey „Griech. Wurzellex.“ str. I, 274. ²⁾ Diethmar IV, 82.

*) Primeri imena slovenskih gor: Toust = Test, fortis pinguis, na Koroškem sansk. trh, crescere, Tobiša breg na severni strani Radola = sansk. taviša, validus, fortis od korenika tu, tumere, zato slov. tobove = tobolec vreča, žakelj, kozji meh, cerkvenoslov. toboľc', saccus, po pravem: das Aufschwellende, Puhel, na Puhli imena gričastih krajev od korenike puh, blasen itd.

**) Blizo Nevoduna teče reka Krka, nekdanje Karka. Kerka, na Pohorju Karka, pomenjuje: laages über den Nacken wachsendes Haar, Kerk, Kark pa v slovensčini in polščini: col-lum, Nacken, pa tudi: Bergnacken, Gebüsch. Karka — Krka toraj izrazuje al: „den von Bergnacken ali pa: den durch Gebüsch, Gestrüpp fliessenden Bach.“ Da Kerka iz kerka, Bergnackev izvira, je znano (glej Valvasor 199). Gerki so jo imenovali Korkoras. Da reke po krajnostih imajo imena, pričjujejo prikladi na primer: Ingernik, Ingolec iz inga, iga, Bergjoch, Lobnica iz loba, Berg, Hügel, Kokra iz koka, Bergspitze zato: Kočna, der spit-zige Berg itd. Razložite Keltomani ime iz keltiškega jezika tako naravno. Rek z imenom Kerka je več po slovanskih zemljah.

pa skerbí, da bi ušel — nesreči. V prvi polovici svojega življenja mislimo, da moramo srečo na svetu uloviti. To sem tudi jez nekdanje mislil. Sadaj pa vsako reč le pogledam: kakšna je; ne pa, kakšna bi morala biti. Zato mi je vsa sentimentalnost šla rakom žvižgat. Sinko Merkurjev je bil zmirom židane volje; vse, kar je vidil, ga je povzdignilo v tretje nebesa. O presrečna mladost! — sem si večkrat mislil. Tebi še leta svojega življenja pišejo tekst, — pa čakaj! kader bodo ti pisale komentar k življenju, in bodeš našla pravi zmisel in pravo zavez življenja, takrat bode ti zginila bistrost dobre mōti. Vendar hvala dobri sreči! ktera me je spravila v družbo tako različnih temperamentov. Ta različnost je tudi mene zdramila in postavila v oni dušni stan, kterega Nемеc imenuje: „gute Stimmung“, o kateri Göthe poje:

Nehmt die gute Stimmung wahr,
Denn sie kommt so selten!

Kadar človek po železnici potuje, malo vé povedati o lepoti narave. Vse memo njega pleše, in v oči še se mu kadí le dim.

Zato Vam, predragi stric, tudi natanko ne morem popisati krajev, skozi ktere smo se do Rakeka peljali. Da je svet nekako pečovnat, toliko vem; al v kakošno versto spada kamenje, ne vém; tudi sem preslab mineralog in geolog, da bi se smel spuštati v razlago takošnih reči.

Vém sicer, da je Vaše načelo: izobražen človek mora kar najbolj more na vse strani podučen biti; če samo svoj „Fach“ zna, stoji sicer v tem nad „vulgom“, v vseh drugih pa vendar spada k „vulgusu.“ Nisem tudi pozabil, da ste mi večkrat pravili, da „eksklusivni Fachgelehrter“ je podoben fabriškemu delavcu, kateri celo svoje življenje ničesa drugega ne dela, kakor sekire ali pa ročnike za kakošno orodje. Ako-ravno sem se tudi enmalo ozrel po okrajnah naravoslovja, nisem vendar v gori omenjenih vedah dosti čez pervine prišel. Iz drugih bukev predstavljati pa me je sram, ker sem si Sternove besede: „an ounce of a mans own wit iz worth a tun of other people's“*) predobro zapomnil.

Da bi se jih dobro zapomnili slovenski pisatelji! Večina slovenskih bukev in spisov ni „original.“ Ako-ravno na naslovnem listu ne stoji „Prestavljeno po tem in unem“, bi vendar lahko marsikteremu od verste do verste ptuje misli naštel. Slovenski pisatelji so večidel (večidel pravim, ne ravno vsi!) le „barokarji.“ Meni je „baroka“ simbol večine naših pisateljev. Kakor baroka glavo kinči s kupom ptujih las, tako tudi taki naši pisavci svoje dela večidel kerpajo s ptujimi misli. Celó v molitvenih bukvah je še nismo do originala spravili, in vendar že kričimo: kritiko! kritiko! kritiko! „Pa ravno za tega voljo nam je kritike treba!“ — me bo zgrabil ta ali uni. Le počasi, dragi moj! iz tvoje moke bo malo kruha. Saj to barokarji sami vejo, kje jih čevelj tiši; če jim še ti pověš, ne bojo zatega voljo pisali nič drugače, ker ne znajo drugače. Jez tū vem vse boljše vračilo: Piši ti sam boljše reči in dajaj jih na beli dan: tako bodeš unim izgled, slovenskemu slovstvu pa „Mehrer des Reiches“. Iz tvojih knjig bomo še le vidili: ali ti gré beseda na sodnjem stolu. Kdo na pr. izmed naših pesnikov, razun originalnega in ženialnega Koseskega (oj, da nam je omolknil!) se sme prederzniti kritikovati druge? Kaj tisti, ki le byronizujete, freiligrathujete in kerpate svoje pesemce iz jezera ukradenih slik in misel, kaj vi bote učniki drugim!! Da bi vas muri popil! Vse, kar bi takim reči imel, bi bilo:

mediocribus esse poetis

Non homines non Dī, non concessere columnae.

Za sadaj še velja v republiki slovenskih učenih ono načelo, ktero velja v vsaki drugi republiki: „Man liebt einen schlichten Mann, der still vor sich hin geht, und nicht klüger sein will, als die Andern.“ Kdor se ošabno po-

*) Unča lastnega duha je dosti več vredna kakor jezero funtov duha drugih ljudi.

vzdiguje in „Ego sum“ kriči, že s tem samim kaže, da je — puhta glava.

Z Bogom, dragi stric. Pozdravite mi Verbovčane, kateri še znajo: „vitam impendere vero.“ Vaš Vicko.

Spominki na Dolensko.

(Dalje.)

Po ti, čez voljo nekoliko predolgi pomudbi me spremi zdaj, dragi bravec, v turjaški grad. Ko se ti odprejo težke, z debelim železnim plehom obite vrata, stopiš na prostorno, pa neravno dvorišče. Na levi se ti kaže grajska kapelica, ki je ob enem farna cerkev. Na desno te peljejo vrata v enega onih dveh stolpov, od katerih sem že govoril, da varujeta grad od sprednje strani. Tukaj je gospod fajmoštrovo stanovanje, — menda enakega noben drug fajmošter na Kranjskem nima. Zidine tega stolpa so posebno v spodnjih izbah blezo poldrug seženj debele. Do vsakega okna pelje skoz zid mala ulica. — Še ena znamenitost tega grada je oni hram, kjer je nekdanj pridigoval znani protestant Dalmatin, pa menda napčno „Juri Kobila“ imenovan, ker Valvazor pravi, da protestantski pridigar Juri Jerešič je bil „Juri Kobila“ zmerjan. Vidijo se tu po stenah razne malarije. Zdaj je shrambica v klet spremenjena.

Tudi v grofove stanovanja sem bil prišel. Povedal sem že, da se nahajajo na severni strani gradú. So to velike sobe, skoz in skoz ob stenah ozaljšane z podobami slavne turjaške gospôde. Čutiš se tukaj prestavljenega v zdavnej pretekli stoletja in se učiš spoznavati obraze in šege zdavnej minulih časov. Ako bi se hotel človek pri vsaki podobi posebej muditi ter napise, ki so pod vsako napravljeni, prebirati ali jih še celó prepisovati, bi potreboval veliko dni, da bi vse opravil; mene pa, ker se mi je zeló naprej mudilo, je le najbolj gnalo, viditi one dve glavi Herbarta Turjaškega in pa Miroslava Višnjegorskega, kakor tudi tisto staro orožje, ki se v spomin nekdanjosti tukaj hranuje. Do vrat tajiste sobe sem bil pač prišel, al noter — nisem mogel. Mlada gospodična, ki mi je sobe skazovala, mi je rekla, da gospod, ki ima grajske ključe v rokah, se je podal na pristavo in je ključe seboj vzela. Al pozneje sem zvedil, da od tistega časa (1852), ko so slavni naš gosp. Verne v „Novicah“ zamemarjenje onih dveh zgodovinsko-imenitnih glav enmalo, pa po pravici, pograjali, niso ravno več lahko viditi. Ali je to ukaz visokorojenega gospoda grajšinskega lastnika, da se te znamenitosti gradú popotnikom prikrivate, ne vém; skoraj bi rekel, da ne. Saj ste gospod grofu in celi rodovini njegovi, kakor tudi kranjski deželi sploh lepe svetinji hrabrosti in domoljubnega junaštva! Grajski oskerbniki pa imajo dolžnost, dostojno shranovati take spominke.

Zapustivši grad sem se podal še tje na prijazni homec h kapelici Marije, pod katero je raka slavne turjaške rodovine, in v kateri dozdej 9 udov počiva. Pervi tu pokopan se je imenoval Jožef Maria, pobožen in dober gospod. Umerl je v Karlovcu 24. decembra 1805; pa, kakor je v življenji ljubil turjaški grad ter najrajši tukaj prebival, si je izvolil ta kraj tudi za večni počitek. Osnoval je v Turjaku faro (1789) in bolnišnico za 4 onemogle in pobožne može. Krog omenjene kapelice je tudi pokopališče turjaške fare.

Ako biva človek v prijazni družbi, mu ure hitro tekó. Tako se je ta dan tudi meni godilo. Komaj sem se dobro okrog in okrog zasukal, — že je bilo pol dne preč.

Po južini se odpravim, spremljan od dobrega prijatla, proti Laščam. Pot pelje vedno proti jugu in sicer po neki dolinici, obraščeni z tamnimi gaji. O pol poti se dospé na Rašico, ktera vas prijazno stoji na nekem gričku. Tukaj se svet nekoliko razširi in derži na levo odtod dolina in pot proti Ponikvam in Dobropolju. Večji pot pa pelje naravnost proti jugu in po ti sem jo jez udaril. Iz Rašice

pridem do kapelice sv. Trojice, kjer se odpre nov razgled. Osupnjen obstojim. — Misli si, mili bravec, v duhu široko okroglasto dolino, obrobljeno s tamno zaraščenimi griči; iz srede te doline se dviguje polagoma nizk okrogel homec, nadán okoli in okoli s plodnimi njivami in travniki. Skoz sredo polja si misli cesto naravnost proti verhu homeca, kjer stoji od sadnega drevja obdana in opletena vas, sred ktere zali cerkveni stolp pod oblake kipi. Zadej vasi se h temu izmed verste drugih gričev odlikujeta še dva homeca, zlo podobna Šmarni gori, samo da namesti na desnem tu na levem verhuncu mala kapelica kaj ljubko stoji. Misli si še vse to o prijetnem pomladanskem času, ko so se gaji ravno z novim zelenim plajšem prepéli, polja in drevesa lepo cvete, in zdaj, ljubi bravec, razsodi, je li tak razgled vreden, da človek stermé obstane, ter se v gledanje zamakne? In glej! to so ti Lašče in njih bližnja okolica. — Res, lepa okrajina!

Bile so Lašče še pred malo leti borna vas s slabimi hišicami; kar pa se je bila c. k. okrajna gosposka iz turjaškega grada lesem priselila, so se malo po malo olepšale. Najbolj jih pa zaljša nova cerkev, ki je bila predlanskem po večjem dodelana in ktere lepota je prislula celó do nas na Gorensko. Častiti gospod fajmošter Janez Brodnik so mi jo z velikim veseljem skazali. Akoravno zidine niso bile še takrat nič ometane in so bile okna še od zime z diljami zapažene — tedaj po cerkvi celó tamno — se je vendar razločil že zlog stavbe in po večjem že dala spoznati prihodnja lepota tega svetišča Gospodovega. Mnogo skerbi in truda so pač imeli gospod fajmošter, preden so delo tako deleč dognali, zakaj cerkev je velika in bode po vsem dodelana v versti najlepših na Kranjskem. Le škoda, da niso starega zvonika poderli in novega zidali ali pa dva. Je že križ, več glav spraviti pod en klobuk; al res je tudi, da stroški bi bili potem dokaj večji. Še tako bi — ako se ne motim — utegnili znesti kakih 15000 gold., toliko denarjev pa skupaj spraviti tudi v takih krajih ni lahko, kjer je vsega na kupe, ne pa še le tu, kjer so ljudje bolj siromaški. Kakor gré hvala velika častitemu tukajšnjemu gosp. fajmoštru, da so s pripomočjo verlih faranov doveršili lepo delo, tako pa tudi ni prezreti zasluga, ki so si jih pridobili visoko častiti gospod dekan Vincenci Vovk, št. Rupertski fajmošter, ki so cerkvi načert (plan) naredili. Temu gospodu je pač Stvarnik podelil toliki um in toliko vednost v stavbinih rečéh, da prekosijo marsikterege, ki je mnogo let tergal hlače po tehničnih šolah. Že pred leti sem občudoval mnogo njihovih naredb po Metliškem, ktere kraje so oni, kar cerkev zadene (o drugem tukaj ne govorim, akoravno so tudi v kmetijstvu in vinoreji mož da malo tacih), zeló olepšali. Nikdar jih na Metliškem ne bojo pozabili, in če bi jih tudi ljudje pozabili — mertvi kamni bodo njih dela spričevali. Če komú, veljajo njim besede Davidove: „da ljubijo snago hiše Gospodove.“

Ob štirih sem se napotil proti Zatičini, kamor sem nocoj še priti hotel. Preden pa Lašče zapustim, te hočem peljati, ljubi bravec, še enkrat na kervavo bojno polje leta 1813. — Tudi Laščam je bil odmenjen kervavi prizor onega leta; tudi one so priča bile slavne zmage avstrijskih vojniov, in več ko marsikod drugod se je pretakala tu kri francozka, ter gnojila slovenske tla. Popisovaje boj pri Laščah pa bomo vendar mogli preskočiti neke vojskne dogodbe, ktere so se godile pri Višnji gori po unih dveh bojih, od katerih sem gredé čez ljubljansko močvirje govoril. Na vernitvi od Zatičine proti Ljubljani hočem, ako Bog dá, o njih govoriti in tako po dneh vse posamne boje redno vverstiti; danes le toliko povem, da po vroči bitki pri Višnji gori 16. sept. so bili posedli naši sopet griče pri Beli cerkvi, 20. tajistega mesca pa se sopet nazaj na Medvedjek odtegnili. — Zakaj in kako, pozneje. — Mislimo si naše 22. sept. sopet na Medvedjeku. Ta dan je obsedel tudi francozki general Marcognet sopet Višnjo